

POVIJEST SPASENJA S PROPOVJEDNIKOVIH USANA ZA DANAŠNJEGA ČOVJEKA

Msgr. Petar PAJIĆ

»Teško je pred popom čitati«, veli pravoslavni svijet kod nas u Bosni. To znači: teško je pred svećenikom moliti molitvu, jer on to bolje umije.

Tako se nekako može reći i ovdje: dadoše mi da govorim o propovijedanju — zapravo o manama i nedostacima propovijedanja. A to je vrlo teško pred ovoliko pametnih, iskusnih, kreposnih i uglednih Božjih ljudi kojima je propovijed svagdanji posao. — Ne mislim držati nikakvo učeno predavanje o crkvenom govorništvu. Nisam za to ni pozvan, ni sposoban. To je stvar profesora na teologiji. Ja sam iz prakse, »sa terena«, štono vele. Stoga ću biti slobodan iznijeti neke primjere, više nezgodne nego zgodne — nedostatke — s toga područja za koje sam čuo ili ih sâm doživio kroz ovo svojih 41 godinu svećeničkoga života. Mislim da su zgodni za razmišljanje, razgovor i diskusiju. A to će biti samo na korist i unapređenje Božje riječi.

Počnimo sasvim konkretno!

Sv. misa u selu u kapelici. Pred kapelicom mnoštvo svijeta. Stigao sam na propovijed. Čujem svećenika, ali ga ne vidim nigdje. Trebalo mi je vremena da ga pronađem. Evo ga! Stoji pred kapelicom na zemlji, na istoj razini sa slušateljima. Oči je oborio i nije ih digao ni jedanput za vrijeme cijele propovijedi. Ruke je spustio i prekrizio ih pred sobom kao Adam na portalu koje stare katedrale. Nije ih nikako micao. Mrtav govor! Kao da je htio reći: »Eto, ljudi! Ja sam svoje izgovorio, jer moram. A vi, kako hoćete...« — Povukao se u kapelicu i nastavio misu. — Porazilo me. O Bože, zar se ovako propovijeda riječ spasenja? Zar se ovako rve i bori za Božju istinu o kojoj ovisi vječnost?

U većoj župi, na jednu svetkovinu slegao se silan narod. Ima ih par tisuća iz bliza i iz daleka. Misa na bivšem crkvištu u kapelici. Nitko ne vidi ni svećenika ni mise, osim nekoliko osoba. Svi ostali nagađaju samo po zvoncu da je podizanje. Zar nije mogla biti vani, u divnoj Božjoj prirodi pa da svi vide? Koliko bi to drugačije djelovalo na pobožnost! — Pitam župnika: »Odakle ću propovijedati?« — »Pa, oдавle, s praga kapelice.« — »Ni govora! Nitko me neće ni čuti, ni vidjeti. Ljudi ne vide propovijednika. Postanu nezainteresirani, nemirni. Čitava je stvar promašena.« — »Nego?« — »Eno ondje leži nekakvo golemo

kamenje. Neka ga momci dovaljaju u skup i na njega metnu vrata, koja ćemo skinuti sa štale ovdje kod susjede Viktorije. Govorit ću s vrata.« — »Spast ćeš.« — »Ako spadnem, dignite me!« — Momci su dovaljali kamenje, stavili na njega vrata. Donijeli su odnekle letve, pa ogradili govornicu. A djevojke su ogradu prekrile vezanim peškirimama. Da vidite propovjedaonicu! Svi su vidjeli i čuli svećenika.

Još u ranoj mladosti poznao sam nekog svećenika. Uvijek je propovijedao zatvorenih očiju. Akcija mu je bila krug od palca i kažiprsta. Kad bi navodio koji primjer, on bi ga tako zgužvao, tako dosadno iznio, da je djelovalo kao prazna slama ili kao neposoljeno jelo. Meni se nekako činilo — još kao djetetu — da ni ne drži mnoge do tih primjera, pa su zato tako bez života, boja i slabokrvni. Trebalo je slušati pok. sarajevskog nadbiskupa Sarića! Kao bogoslov nastojao sam da mu kod propovijedi držim štap, da ga mogu promatrati iz blizine. Nije imao krupnoga glasa. Ali zato: dikcija, živost, svježina, doživljaji, zanimljivi primjeri, kontakt sa slušateljstvom, lijepe akcije. Razumio sam: čitav čovjek govori. Uvjerenje govori. Ljubav govori. Ljubav prema Bogu, da izvršimo njegovu volju i da ga proslavimo. Ljubav prema ljudima, da im navijestimo spasenje. Radost govori. Radost i zahvalnost, što je nas nedostojne učinio svojim suradnicima i svjedocima. Propovijed mora biti pjesma Božjoj dobroti, a vjernicima doživljaj. Stoga je treba ozbiljno spremati. U teologiji reče nam isusovac, profesor retorike: »Na propovjedaonici mora svećenik ostaviti dio života i znoja«.

Dr teologije, profesor, kateheta. Nadaren, duhovit, načitan. Godinama je propovijedao gimnazijalcima pola sata ili više. Kako bi počeo, onako bi dovršio. Monotonija. Bez života: la — la — la — la. Za vrijeme mise i propovijedi profesor pazitelj čita novine, a daci ljubavna pisma ili se guraju, smiju i brbljaju. Svijet se sablažnjavao. Izgledalo je kao da dobar dio tih đaka, osobito onih većih, ništa ne vjeruje. Tako je i bilo. Eventus probavit! I mi smo okusili gorke plodove toga. . .

Na Uskrs puna crkva. On govori mrtvo, dugo, teško, apstraktno, bez primjera, zorova i komparacija. Asistencija drijema. Svijet se brani zijevanjem i željno čeka svršetak. Žene kruničaju . . . — Šta su ti vjernici ponijeli kući od uskrsne propovijedi? — Svakako je promašena propovijed, ako ostane negdje gore u visini i ne dospije dolje do ljudi. Kad je Bog htio da spasi ljude, on je sišao s neba među njih. »Verbum caro factum est et habitavit in nobis.« I njegova riječ, verbum Verbi, debet incarnari! Mora sići među ljude, postati konkretna, zorna i prihvatljiva. Pomiješati se u njihov svagdanji život i poslove. Sve to posvetiti i privesti k Ocu. Isus nam je pokazao kako se to radi. I Pavao, i Hrizostom, i Hrizolog, i Sales, i Vianney, i Leppich i toliki drugi. Žive ljude muče konkretni problemi!

Italija mi se odavno nametnula kao zagonetka. Homogena katolička zemlja. U njoj matica kršćanstva, nebrojene biskupije, toliko svećenika i redovnika; toliki sveci, svetišta, relikvije. . . Pa ipak toliko pojava slabog vjerskog života u praksi i to na svim područjima. Osjeća se neka kriza vjere. Odakle to? Neki su uzroci poznati. Opterećenje iz

prošlosti. Trajna opozicija protiv Crkve i papinstva koja se povlači stoljećima u raznim formama. Feudalizam i napoličarstvo do danas... — Netko je pričao: U Firenci ogroman, prazan dvorac. Po njemu se širi stara grofica sa svoje dvije sluškinje i nekoliko mačaka. U isto doba mnoge siromašne obitelji žive pasjim životom bez krova nad glavom, pod mostovima Arna ili u nekakvim ćumezima (kokošnjcima). Bivši načelnik La Pira stjerao je babu, sluškinje i mačke u nekoliko soba, a u ostale su uselili siromasi. — Desetak tisuća svećenika-apostata, radi kojih je plakao papa Ivan. — I još neki drugi razlozi manji ili veći! — A jedan naš ugledan svećenik, koji prilično pozna stvari u Italiji, reče mi da ima mnogo krivnje i na propovijedanju. Često se propovijeda u zraku, apstraktno. Panegirici, emfaze, uzdasi, zanos! A jadni ljudi ostaju dolje sa svojim nevoljama, problemima i borbama. Ne nakalamljuje se kršćanstvo na svagdanji život. Applicatio ad casum particularem! Pa vjera svojim putem, a život svojim! Zato se i može dogoditi ona komedija, koja se — tako je pisalo — desila negdje u Španiji 1936. za vrijeme revolucije. Došli revolucionari da ruše crkvu. To je opazio svećenik, pa dojuri da spasi Presveto od obeščašćenja. Dok je uzimao i odnosio Sakramenat, revolucionari su »pobožno« klečali, da nakon toga nastave sa rušenjem...

Ali nije nam potreba tražiti po inozemstvu kad ima i kod nas svakva blaga. Prije više godina hvali se svećenik N. kako može tuđu propovijed naučiti napamet ad verbum. — Svoje nije nikad sastavljao, ni pisao. — Tako i radi uvijek. Pa kad se okrene da propovijeda — to je poveća gradska župa — mnogi, osobito muška mladež, odmah nagnu iz crkve. Nije čudo. On često uči nekakve propovijedi iz prošloga stoljeća, po nekom čudnom pismu i jeziku — »šćavitu«, šta li! — sa egzotičnim i nevjerovatnim primjerima o »ždrakunima«, kako mu jedan šaljivo dobaci. Eto »preforalo« ga vrijeme!...

U nekoj seoskoj župi u Bosni vele seljaci novom župniku: »Kako to, velečasni, da vi govorite svake nedjelje i svetkovine; i to uvijek napamet i uvijek drugačije?« — Župnik se čudi njihovu pitanju. A oni će: »Onaj prije vas, on je uvijek čitao. A oni prije njega nisu ni govorili, pa svijet prođe pokraj naše crkve; ode u druge, gdje se propovijeda. A naša crkva opraznu, kao što oprazne samar kad iz njega ispadne slama ...«

U drugoj župi navodi svećenik u propovijedima čitave odlomke iz klasika na grčkom i latinskom jeziku. Njegovo su slušateljstvo priprosti i neuki bosanci seljaci. Tuže se: »Šteta što govori grčki, pa ga ne razumijemo!« — To je bilo pred 50 — 60 godina. A danas? Nećemo spominjati onoga mladoga, o kojem zlobnici pričaju kako je držao čitav niz propovijedi o svome poštenju i čestitosti... Samo ga pitamo: »Gdje ostade Isus?« — Ima ih koji vole slušateljima škakljati uši. »Prurientes auribus«, rekao bi sv. Pavao. Kod nekih mladih svećenika, osobito poslije svršene teologije, opaža se strast da vole miješati u propovijedi tuđice, narodu nepoznate riječi. Razlog? Osim pomanjkanja iskustva i samokritike, ništa drugo nego želja da se istaknu tobožnjim znanjem pa da se o njima govori: »Jesi li čuo ovog mladoga kako

je učen? Taj zna...!» — Obično daci u 5. ili 6. razredu gimnazije nabavljaju Šeringerov rječnik pa ga bubaju da mogu u razgovoru imponirati tuđicama. I to nekako spada u pubertet. — Nije dostojno da se i neki mladi svećenici dadu zavesti tako mizernim ambicijama. — Jedan tako propovijeda. Neprestano trpa strane riječi, a sve bi se moglo lijepo hrvatski kazati. A onda će nešto: »Kopirati Krista...« — Gledam po crkvi: koliko ih zna od ovih 300 duša šta je to kopirati? Par intelektualaca i dva tri đaka. Doduše, ovi kopiraju tušem u školi, a drugo ne uče kopirati... Eto, i ovaj se prodaje: učen! Visoki ton za inteligenciju! Ne umije govoriti prostima i neukima! On uopće nije za njih tu! — Drugi stalno ponavlja: simbol!, a narod misli da on govori: Sin Bog!, pa se ljudi tuku u prsa i dižu ruke. — Onaj opet rado upotrebljava riječ: dijalektika. A baka misli da govori o nekoj svetici, pa joj se utječe: Sveta dijalektiko, moli za nas!

Kod nekih mladih čuje se svašta. Čitaju, gutaju i kopiraju što pišu stranci, makar kod nas bilo i bolje napisano o istoj stvari. Oni iznose neke izraze romantične, pjesničke, apstraktne, nerazumljive; fraze neke astralne ili lunarne teologije. Govore o kršćanima kao da su ono što bi istom morali biti. Pričaju o dvostrukom moralu. Iznose kako se ne smije govoriti o zakonima, nego o ljubavi; kako posluš treba da odstupi pred ljubavlju; kako crkvena vlast treba da bude zamijenjena spontanošću podanika. Govore o životu kao o projekciji, zadatku, produženju Krista, gradnji na Kristu. O vjerniku kao lađici koju tjera Duh. O tjeranju uma u penziju, prvenstvu srca i ljubavi. De Sexto ima prvo mjesto prema tim propovjednicima. I to, prikazujući to pitanje »stručno« (bezobrazno), »dijalogalno« (popustljivo). Ti ne vole da se govori o strogom Kristu, o Kristu sucu i zakonodavcu; o moralnom redu osnovanu na nepromjenljivim zasadama, o stalnim pravilima, nego o unutaršnjem nadahnuću, poticajima Duha. Oni govore kako je spolni čin eminentno ljudski čin, zenit čovječje djelatnosti. U njemu se duše davaju, stapaju, doživljaju svoju afirmaciju, veličinu itd. To treba promicati, pa makar sprečavajući koncepciju i sl.

Naš je odgovor na ovo: to nema ništa zajedničkoga ni sa Kristom ni sa Evanđeljem. To su duhovni hohštapleri i huligani! Grobari kršćanskoga života.

Još par primjera! — Veli mi mladi svećenik: »Šta se Vi toliko pripravlimate za propovijed, pa kušate Duha Svetoga?« — Zaprepastio sam se. On ne »kuša« Duha Svetoga, jer niti mu se moli, niti se pripravlja! To se i vidi na njegovim propovijedima. Kad počne, ne može da dovrši. Govori bez reda i veze o svemu, što mu god naleti u glavu. Pada u banalnost. Pretvara propovijed u neozbiljno i šaljivo blebetanje... — Da se Bog smiluje!

Na drugoga se tuže vjernici: »Ma ni na božićnoj ponoćki ne znam nam reći nešto lijepo.« — Jedan mladi čovjek, dobar vjernik, veli nedavno o istome: »Kad ga vidim gdje onako kod propovijedi loviti riječi i petlja, podide me želja da ja odem gore pa da progovorim mjesto njegova. Čini mi se, da bih bolje umio.« — Da, ali o tom svećeniku govore, da uopće ne pomisli o čemu će propovijedati, sve dok ne stupi na prvu stepenicu propovijedaonice!

X. govori pun sat i po. Sam uvod pola sata. Priča o svemu i svačemu. Prepušta se »žaru i nadahnuću« — Status quaestionis? — Ne dulji da ne istjeraš narod iz crkve! — Početkom stoljeća opazili su svećenici u Americi da se prazne crkve. Uzrok? Predugo propovijedanje. Skratili su na 5 ili 10 minuta. Crkve su se počele puniti.

Poznavao sam jednoga koji bi za vrijeme pučke mise držao 4 propovijedi. Na početku mise desetak minuta. Iza Evanđelja pola sata i više. Poslije pričesti do deset minuta. Na koncu mise opet barem deset minuta. Siromah, bio je u brizi da nije dosta rekao, pa bi ponavljao, ključao u glavu, utuđljivao. Osjećao si pritisak na mozgu. Jadan svijet! Kolikog li mrcvarenja!

Ovaj ruži svake nedjelje. Naziva pogrđnim imenima one najbolje i najpobožnije žene, pa se one tuže i plaču kod kuće. Pričaju da je taj isti jednom u »svetoj srdžbi« bacio među viernike evanđelistar, knjigu oglasa, šta li. Vjerojatno je mislio na Mojsija i na zakonske ploče... Gospodin bi mu svakako doviknuo: »Ne znate čijega ste duha!« — Uvijek smo na šteti kad nas u propovijedi ponese srdžba. Evanđelje je »radosna vijest«. Mreža kojom imamo loviti ljude sva je satkana od Božje ljubavi.

Vrlo revan župnik. Sav se satro da »utjera« ljude u vjeru, u crkvu i u nebo. Ima i lijep broj ministranata. Među njima je jedan očajno poderan. Puka sirotinja. Ovladala me napast da prišapnem župniku: »Ovo-ga, vi velečasni, obucite! Vidjet ćete. Vaše odijelo na njemu propovijedat će kao plašt sv. Martina, a vaše će propovijedi bolje 'paliti'. — Šta znam! Možda on tako i radi... I još više od toga!... I mnogi drugi!... Hvala Bogu!

Eto mali isječak povijesti spasenja s naših usana današnjem čovjeku. — Zašto skoro sve negativno? Zato, jer i u ispovijedi iznosimo sve negativno da bismo postigli nešto pozitivno. Zato, jer jedan sv. otac veli negdje: »Confessio operum malorum initium est operum bonorum.« — Iznoseći »tuđe« mane i nedostatke govorimo svoj zajednički ponizni Confiteor zbog svih pogrešaka počinjenih u navješćivanju riječi. Svi smo jedno! »In multis enim offendimus omnes.« (Jak. 3,2.)

Pritiskuje nas teška i odgovorna zadaća: ministerium verbi. Tko je tomu dorastao? Samo Duh Sveti. Stoga ne spremajmo i ne počinjimo propovijed bez njega: »Sine tuo Numine nihil est in homine.« Budemo li uz njegovu milost rješavali svoje krize i probleme, moći ćemo uspješno pružiti ruke tolikim dušama koje su upućene na nas. Potvrđujemo životom i djelom svoje propovijedi!

Da njegova riječ s naših usana bude ljudima što slađa, što privlačljivija i što korisnija, dao nam je Gospodin toliko blago: svoje Evanđelje, objavu, sv. oca, teološku znanost, povijest Crkve i svijeta, primjere svetaca, iskustvo vjekova, čudesa prirode, tekovine ljudskoga rada i napretka, štampu. A povrh svega svoju pomoć i blagoslov, ako imamo pouzdanje u njega.

»Na tvoju riječ bacit ću mrežu« (Lk 5,5).

SUMMARUM

In praedicatione verbi salutis non pauci defectus occurrunt corrigendi. *Negativam potius methodum sequendo, hos defectus non timet auctor huius communicationis vivide describere.* Certe notabilis defectus censetur nimis praedicare vel per oppositum numquam praedicare. Sed et multi alii excessus apparent. Valde periculosum, nec minus audax, praedicare sine preparatione, quasi »*inspiratione*«. Apud juniores observatur non rarus defectus utendi terminis incomprehensibilibus, captui audientium parum vel minime accommodatis. Urgendum igitur officium praedicandi, sed urgendum quoque officium preparationis et accommodationis. Magna sane obligatio. »*Vae mihi, si non evangelisavero*«, prout dicit Apostolus in 1 Cor. 9,16. Ad hoc rite obeundum tollendi sunt defectus, assumenda media tum naturalia tum supernaturalia ut verbum salutis crescere et fructum vitae afferre possit. Quod in votis est, et precibus fulciendum.